

Innledning

Kjæreste veninder.

Så godt det er å være tilbake hjemme i Norge, så godt det er å være blant kjære venninner fra hele Norden og så godt det er å se at det er mange her i dag som jeg ikke kjenner! Det er et tegn på en levende bevegelse.

Dessverre kunne ikke Liz Kelly komme og jeg ble bedt om trå til og på 45 minutter tegne opp de viktigste pilarene inn i en bedre fremtid, særlig med fokus på krisesentrene. Hva gjør man ikke i denne bevegelsen! Det er et stort ansvar og jeg satte meg ned og skrev en liste på 45 forskjellige temaer som bare måtte tas med. Bl.a. statistikk, økonomi, struktur, og de tradisjonelle temaene som alle kjenner. Så rev jeg lista og kasta den.

Oppgavene er klare. Vi skal gå fra defensiven til offensiven. Vi skal holde liv i det viktigste vi har – krisesenterbevegelsen og nettverkene våre, og ikke minst denne konferansen. Vi skal drive kvalitetsarbeid på krisesentrene som skal være 100% tilpasset alle kvinner og deres barns behov, til enhver tid. Vi skal analysere den altomfattende motstand mot handling og vi skal finne måter å uskaldeliggjøre voldsmenn på. Så enkelt er det, men samtidig kan det virke helt umulig.

Tidsperspektiv

For å stake opp kursen er det viktig å begynne med å sette tematikken i et tidsperspektiv. Etter tusenvis av år hvor menn

voldtok og mishandlet kvinner og barn uten noen videre reaksjoner og sanksjoner fra samfunnet, var det kvinnebevegelsen som dro de styggeste sidene av forholdet mellom kjønnene fram i dagslyset. Siden det første krisesentret åpnet i Chiswick i London i 1971 og Oslo krisesenter den 2. mai 1978 har det vært utført enormt bevisstgjøringsarbeid. Det har blitt iverksett mange tiltak og voldsutsatte kvinner har fått tilbud om flere former for hjelp og støtte. Lovverk og rettssystem har også begynt å røre på seg. I etterpåklokskap kan vi le over at man ikke ante alle voldsformene og omfanget av volden. Hvor naive og dumme var egentlig våre foreldre og besteforeldre? Når vi tenker tilbake så virker det som om at nå -NÅ vet vi alt som er verdt å vite. Vi har avslørt det hele! Men har vi det? Jeg tror at vi har bare akkurat så vidt begynt å forstå, og at det fortsatt gjenstår mye vi ikke vet. Men hvis vi er mange, kloke, modige, entusiastiske og utrøttelig, og hvis vi bare klarer å bevare solidariteten, ja så skal det fortsatt bli fryd og gammen.

Baklandet vårt

Jo eldre jeg blir og jo mer erfaring jeg samler, desto mer er jeg begeistret over ordet bevegelse. Ordet bevegelse er så beskrivende over det kvinnesamfunnet jeg har vært en del av i mer en tjue år. Dette kvinnesamfunnet er i stadig forandring, avhengig av utfordringene til enhver tid, til visjonene, de kvinnene som deltar og det forholdet som finns mellom kvinnene. Bevegelse på sitt beste kjennetegnes av solidaritet og søsterskap. Og det var søsterskapet som gjorde kvinner såpass trygge på hverandre at de våget å berette om overgrep og tortur. Det var AHA opplevelsen om de skjulte diskriminerende forhold som gjorde kvinner rasende, og vi klarte å bruke sinnet som den nødvendige drivkraften til å skape tiltak og rope om

rettferdighet. Etter oppstarten gikk mange av forkjemperne og ildsjelene over til forskning, heldigvis -og fortsatte det enormt viktig arbeid fra andre hold, som igjen har underbygget arbeidet på sentrene.

Det er gått 30 år og kampen er blitt et hverdagsslit. I det lange løp blir det vanskelig med så mange kvinner med sterke meninger og hundrevis av kvinner er utbrente, mange har tapt visjonene og slike forhold nesten garanterer konflikter og splittelse. Jeg vet at alt for mange viktige kvinner har forsvunnet ut av dette gode selskap med dårlig ettersmak. Det er baksiden av denne familien vår som vi også må være bevisst om. Søstersolidariteten er ganske komplisert!

Krisesentrene bygger på de to enkle prinsippene som må gå hånd i hånd. Å tilby hjelp til voldsutsatte kvinner og deres barn – og med utgangspunkt i de tusenvis av voldshistorier som vi hører, må vi systematisere kunnskapen og formidle tiltak og virkemidler som skal stoppe strømmen av kvinner inn på sentrene. Det er så viktig at vi tar ansvar for den kunnskap vi har, det er første håndkunnskap som få andre har tilgang til. Vi må innrette oss slik at vi finner tid og krefter til feministisk samfunnsarbeid. Det er den eneste konstruktive måten å bearbeide den urett vi har valgt å jobbe med. Hvis vi ikke gjør det, så rett og slett svikter vi de idealene som er grunnlaget for hele virksomheten.

Jeg tror at politisk arbeid er nøkkelen til å vedlikeholde entusiasmen. Å virkelig kjenne etter følelsene som kunnskapen om vold og urett medfører, er en garanti for handlekraft til å gå ut av sentrene og rope i media, lobbe overfor politikere, forskere, dommere, byråkrater og andre fagfolk om nødvendige forandringer og krav om rettferdighet. Det er å stå voldsvakta, å

holde øyne og ører åpne og tørre å spre de ubehagelige og upopulære opplysningene som vi samler på sentrene og påpeke forandringer. Når vi lykkes i å gjøre akkurat dette, så stortrives vi. Det håper jeg at alle her inne har erfart en eller annen gang!

Ferskt budskap om gamle sannheter

Noe av det viktigste som krisesenterbevegelsen har klart er å sette seksualisert vold på dagsorden. Men det er en kunst å stadig rope de samme tallene og informasjonen. Konsekvensen er at vi kan miste oppmerksomheten, og tausheten tar over igjen. “Taushet er en av de viktigste faktorene for å verne om og vedlikeholde misbruk av makt” (Harriet Holter 1992)

Vi må klare å stadig bytte fokus og tilnæringsmåter, vi må overraske og fremføre fersk budskap. Jeg kan nevne noen eksempler;

- a) å bytte fokus fra incest til voldtekter til prostitusjon til incest igjen.
- b) Sette voldsmenn på dagsorden for så å bytte fokus å påpeke også kvinners stilling;

Et eksempel på det er kriminalisering av kunder i prostitusjon, som vi har gjort noen vedtak om i dette forum og oppfordret hele Norden til å følge i Sveriges fotspor. Det er på tide å ta neste skritt og få til offervern. Vi må fullføre tanken om kriminalisering av konekjøperne, hvis de er kriminelle, så må det være fordi de har utført et overgrep. Det må da også bety at kvinner har vært utsatt for grove brudd av sine menneskerettigheter, noe som f.eks. kan sammenlignes med voldtekt.

Når kvinner som er ofre for menneskehandel får hjelp, kan de få vitnevern, som betyr at de får vern så lenge de er til nytte til å opplyse saken og nå gjerningsmennene. Men etter det, blir de sendt

ut av Norden til sine hjemland, uten skikkelig vern og støtte. Det må bli anerkjent at de akkurat som kvinner utsatt for voldtekter har krav på oppreisning. De har krav på reetablering, opphold og støtte. Det bør innføres offervern for kvinner i en slik stilling, de bør få tilbud om opphold og støtte til et liv ut av prostitusjon. På Island har vi kjempet frem et slikt lovforslag fremført av Kolbrun Halldorsdottir som jeg har med hit i dag, og forslaget kan brukes som et forbilde for lignende lov i nabolandene.

Ideologisk etterslep

I tilknytning til ideologi, har jeg lyst å nevne ideologisk etterslep. Det er et begrep lånt fra sosiologien og handler om at selv om vi blir bevisstgjort om forskjellige ting, så henger gamle ideer utrolig lenge igjen. Dette må vi vite. Jeg kan nevne noen eksempler:

Hus i Island, ordet Horekunde

Ordbruk som husbråk, familievold, vold i hjemmet, vold mot kvinner – er alt uttrykk som gir et skjevt bilde av virkeligheten og er med på å skjule hvem det er som har ansvar for volden. Sanger og vitser gjør det samme og det som kanskje er mest illustrerende er bildematerialet.

98% av brosjyrer og bilder brukt rundt tematikken er stadig bilder av kvinner. Fra året 2000 har vi ved Stigamot mest brukt bilder av menn, eller menn og kvinner med ett eneste unntak - for å overraske. Forleden dag ble jeg innkalt til møte i et reklamebyrå som skulle lage en kampanje for en annen søsterorganisasjon på Island. – Kampanjen skulle være målrettet mot menn og handle om voldtekter. Overskriften; “Vær en mann, respekt tegnene” og så var alle bilder av kvinner og deler av kvinnekropper. Bildene ble forandret og ble mer illustrerende hvem kampanjen var rettet mot.

Men hvis ikke det hadde blitt gjort, så hadde budskapet blitt dobbelt; Hvis vi vil gjenspeile den kunnskap vi har, så er det klart at alt våres omfattende arbeid er en reaksjon på deres adferd.

Kvalitetssikring på sentrene;

Med bakgrunn i at det er mange nye med i dette forum, så vil jeg si det som vi fleste vet, men er så viktig. I følge forskjellige brukerundersøkelser fra bl.a. Wenche Jonassen i Norge, fra Island, i følge dr. Purna Sen og Liz Kelly så er støtte fra andre kvinner den avgjørende faktoren for at kvinner skal komme seg ut av volden. Denne støtten kan komme fra krisesentret eller det uformelle nettverket. Krisesentrene er et lavterskeltilbud og en av mine yndlingsfraser da jeg jobbet ved Krisesentersekretariatet i Norge var at kvinner kunne komme inn på et krisesenter, hvor som helst i landet og når som helst på døgnet.

Det som er viktig er selvhjelpsarbeidet, og det kan vi styrke og systematisere på mange måter. Et av målet med dette forumet er at det sikrer flyt av informasjon. Vi burde alle ha oversikt over de pilotprosjektene som er på gang de forskjellige steder, både oppsøkende arbeid, arbeidet på sentrene og oppfølgingsarbeid. Brobyggerprosjektet i Oslo, tilpasset støtte for minoritetskvinner som bl.a. et av Daphneprosjektene gikk ut på i år, selvhjelpsgruppene som bl.a. Stigamot på Island har drevet i 14 år o.s.v. og jeg kunne nevne mange flere og sikkert er det mye på gang som jeg har ingen anelse om.

Jeg må innrømme at jeg er livredd tradisjoner og strenge regler. De kan være så hemmende for inspirasjon og vekst. Jeg opplever det som kvelende når jeg får kommentarer som “ ja, men slik har det alltid vært”. Hvis vi vil være en levende bevegelse så må vi

huske at ingen av oss har funnet den eneste riktige måten å drive et krisesenter på. Hvis vi begynner å tro at vi har funnet sannheten, så lærer vi jo ikke mer og det kan føre til kjedeligheter som stagnasjon og utbrenthet. Vi er heller ikke, og bør ikke være “eiere” av feltet, det er en annen grøft som det er lett å falle i. Alle samfunnsinstitusjoner som kommer i berøring av seksualisert vold må bry seg, og vi må være i stand til å samarbeide og sørge for mest mulig nytte av dem.

Antall krisesentre, antall brukere og antall overnattingsdøgn er tall som gir visse ideer om omfanget av menns vold, men det er også mange andre faktorer som vi må ha i tankene. Krisesentrene bør være en grobunn for økt bevissthet, vekst og styrke for alle kvinner og vi må huske ikke å lage et skille mellom “oss – de beviste krisejentene” og “de stakkarslige”. Vi skal ikke drive veldedighetsarbeid. Vi bør møte beboerne på krisesentrene som likeverdige medlemmer av vår egen gruppe.

En av våre stadige utfordringer er adgangsbillettene til de nordiske krisesentrene. Krisesentrene er opprettet som nødløsning for de kvinner som er i en så alvorlig situasjon at voldsmenn har drevet dem ut av sine egne hjem.

Vi nordiske kvinner mot vold har fra begynnelsen av vært klare på at kvinner er ikke til salg og at prostitusjon er vold mot kvinner og at de som kjøper og selger kvinner bør kriminaliseres. Jeg vet at det er blandede holdninger bl. oss i bevegelsen om hvor vidt prostituerte kvinner hører hjemme bl. oss. Jeg glemmer ikke en venninne av meg som mente at det var utelukket å ta i mot prostituerte. Hun syntes at nå fikk det være nok med mine radikale holdninger. Du må jo skjønne sa hun, at på sentrene bor det til og med kvinner og barn!! Som om prostituerte kvinner ikke hørte med i denne rasen.

Motstand mot handling

Og nå til det som jeg synes må være hovedutfordringen vår, hvis vi vil stenge sentrene en vakker dag. Liz Kelly påstår at kvinner er nå såpass bevisstgjort at de nekter å godta terror i privatlivet sitt. De krever sin rett, men møter motstand mot handling fra dem som vet om volden. Hun refererer til Betsy Stanko og Debbie Crisps som har funnet ut at institusjoner har mye informasjon om volden som de nekter å bruke. Samtidig erkjenner disse institusjonene at de burde være mer opptatt av vold og at kvinnene som søker hjelp krever sin rett.

På Island er akkurat dette hovedutfordringen vår i år, og vi begynner med å aktivere utdanningsinstitusjonene. Ganske få av de profesjonene som kommer i berøring av vold, har seksualisert vold på sine lærerplaner og selv om temaet finns på planet, blir det lett borte. Det er f.eks. mulig å gå gjennom hele Lærerhøyskolen på Island uten å lære noe som helst om incest. Likevel vet vi at 17% av islandske barn er utsatte. Med ganske få unntak har ingen institusjoner handlingsplaner som settes i verk når det dukker opp voldstilfeller.

Jeg vil ta et annet eksempel; boka Asyl etter Liza Marklund og Maria Eriksson. Denne boka var en tankevekker for meg og jeg synes ikke vi kan fortsette som ingenting etter å ha lest den. Det skal være en sann fortelling om Marias liv. Mange av oss kjenner sikkert Maria fra en tidligere utgitt bok “Gømde” eller “På Flukt”, men så finns det hundre vis av Mariaer rundt om i Norden. Selv om jeg tar dette eksemplet kunne det like godt ha vært fra hvilket som helst annet Nordisk land, vi stakk f.eks. innom hos en islandsk prostituert kvinne - “vår” Maria, som er i eksil i Danmark på vei til Kristiansand. Det som er spesielt med Marias sak er at

hun er den første Europeeren som får asyl i Statene på grunn av vold og forfølgelse i hjemlandet sitt Sverige.

Maria var på flukt i 8 år fra en livstruende forfølger som gjorde flere forsøk på å drepe både henne og deres fells barn. Hun så ikke familien sin på fem år og flyttet rundt om i Sverige. Voldsmannen fikk hvis jeg husker riktig, en eller annen gang noen få måneder i fengsel, men var da også dømt for andre kriminelle handlinger.

Hun som ganske mange andre kvinner ble slettet ut av personregistret og for å få det til må man ha et regjeringsvedtak. I hennes tilfelle har hele det svenske velferdsamfunnet vært innblandet i hennes personlige liv. Alt fra regjering, kammarrett, helsevesen, barnevern, sosialtjenesten, politi, personvern o.s.v. Kammarretten vedtok at for at familien kunne leve et normalt liv, så måtte den emigrere fra Sverige og det var grunnlaget for asyl i Statene. Alle erkjenner at hun har vært utsatt for grove overgrep og er villige til å gjøre nesten hva som helst for å redde henne og hennes familie. Og det er det som slår meg! Det er noe rivruskende galt med denne saken og alle våre andre Mariaer. Det blir ikke ofte nok presisert at for å gjøre en skikkelig jobb innenfor voldsfeltet, så må man klare å ha alle sider av volden i tankene på engang. Hvis man ikke gjør det, ja så er det stor fare for at utfallet av arbeidet blir skjevt.

Hele det svenske velferdssamfunnet som jeg beundrer på mange måter, og som har fått feministisk tenkning inn i lovverket sitt og som til og med har en rivende sterk krisesenterbevegelse i ryggen som presser på om kvinners rett. Men hele samfunnet er fortsatt handlingslammet. Både overfor arbeidsgiverne våre, voldsmennene. Og akkurat nøyaktig det samme gjelder alle de andre nordiske samfunn. Offertenkningen har vært så overveldende på bekostning av reelle tiltak for å stoppe voldsmenn.

Og vi, kjære venninner, vi deltar i det hele. Ingen har hjulpet så mange kvinner og barn å flykte fra dødsfarlige situasjoner som vi. Ingen har gått så lenge og ropt ut sannheten om voldens omfang og konsekvenser. Dere må ikke misforstå meg, jeg er veldig stolt av det! Men det bare er ikke nok. Vi må løfte blikket å se hele spektret. At Maria måtte flykte til Statene er en skam for oss alle, og at vi måtte finne et sikkert sted i utlandet for vår islandske Maria er også en skam. Vi ved Stigamot har de siste 14 årene jobbet med over 5.500 voldssaker, og i samme tidsrom har bare 102 voldsmenn blitt dømt til fengsel. Dette kan vi ikke akseptere.

At de nordiske velferdsamfunnene - vi inkludert, er mer eller mindre handlingslammet overfor voldsmenn, og derfor bruker enormt med tid, krefter og penger for å rette opp etter dem, er ikke akseptabelt. Hvem er bedre i stand til å påpeke dette en vi?

Martin Luther King sa at når man har rett, så kan man ikke være for radikal, men når man tar feil, så kan man ikke være for konservativ. La oss i søsterskap tørre å ta denne utfordringen.

Hva må til?

På Island er det et ordtak som sier ” la oss sette lokk på brønnen før barnet faller ned i den” La oss stoppe voldsmenn **før** de skader kvinner.

Ja, og hva er det da som må til. Så mye erfaring har vi at vi vet at det ikke finnes noen patentløsninger. Oppgaven er komplisert og må bl.a. innebære:

- Holdningsendringer og forebyggende arbeid er noe av det viktigste og må rettes mot gutter og voksne menn. La oss

slutte å forsterke kvinners skyldfølelse ved å påpeke at de må passe seg. Store deler av de nordiske samfunn er fortsatt på stadiet ”De som ikke passer seg, de er skyldige”

Den viktigste måten å undervise gutter på er å ta fatt i den sunne delen av dem og lære dem viktigheten av respekt i kjønnsbaserte forhold. Husk da også ”ideologisk etterslep” det vil si gamle ideer og myter henger lenge igjen, språk og bildematerialet roper oss, vi må synliggjøre de ansvarlige, voldsmennene.

- Voldsmenns rettsikkerhet kan ikke bli så overveldende sterk at den utvisker offrenes rettsikkerhet. Kvinner tas ikke på alvor når de beretter om vold, og får sjelden noen konsekvenser for voldsmennene.
- Det må gjøres tryggere for kvinner å anmelde. De må stole på at det ikke setter dem i større fare en før. (Kvinner anmelder ikke fordi de ikke har grunn til å stole på etterforskning og anmeldelse setter dem i enda større fare. Jeg må rose Nordmennene og nordkvinnene som har fått særlig trente politifolk i alle politidistrikt til å gå inn i slike saker. Det er min erfaring etter mange år i denne bransjen at de mest utsatte kvinnene passer på å ikke rope *hvem* det er som torturerer dem. Dette gjelder særlig de prostituerte kvinnene som lever under slavelignende forhold under stadige trusler og tortur fra hallikene som selger dem. Og verken vi eller politi oppfordrer dem til å anmelde, fordi vi vet hvor farlig det kan bli.
- Det er et dilemma om ansvaret for anmeldelse burde tas fra kvinnene som blir utsatt? Om vitner, naboer, politi, helsevesen og andre burde gå mer aktivt inn.
- Intervensjonssentrene som de har i Østerrike kunne også være et proaktivt tiltak.
- De midlene som samfunnet har, må brukes til, bl.a. kvinnofrid, besøksforbud, utvidet besøksforbud, (forleden

dag ble en kvinne på Island drept etter at hun ba om et besøksforbud uten å lykkes)

- Tilbud om hjelp til de som måtte ønske noen innsikt og forandring. Alternativ til vold og lignende tiltak. Selv om det kan være en dråpe i havet.
- Forskning – Denne helgen får vi høre om Buisness med buksene på, Kristin Skjørten som jeg tror var den første som introduserte meg for voldsmenn. Vi får høre Gunilla Ekberg, og det er på tide å importere henne til Norge, og hun vil bl.a. snakke om kriminalisering av kvinnekjøperne. Maria Eriksson har også rettet blikket i riktig retning da hun forteller om livet i "I skyggen av pappa". Jeg synes vi bør høre godt etter denne helgen.
- Vi må aktivt finne andre måter for å stoppe voldsmenn

Det er morsomt med etterpåklokskap. Jeg håper inderlig at døtrene mine og barnebarn også kan le og tenke på dumme og naive foreldre, at de virkelig ikke hadde funnet måter for å ta makten fra voldsmennene!

For at de skal få lov til det så må vi fortsette det som vi er best på, men som krever mot og styrke - å strekke grenser.